

УДК 658.114

А. М. Штангрет

Українська академія друкарства

**ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спираючись на складні умови ведення бізнесу для вітчизняних суб'єктів господарювання, доведено пріоритетність забезпечення необхідного для існування та розвитку рівня економічної безпеки через використання комбінаційного підходу до вибору суб'єктів безпеки. Шляхом дослідження сутності понять «потенціал», «економічний потенціал» та «організаційний потенціал» обґрунтовано важливість ефективного управління формуванням організаційного потенціалу для підвищення результативності виконання функцій власними внутрішніми суб'єктами безпеки.

Економічна безпека підприємства, персонал, потенціал, організаційний потенціал, суб'єкти безпеки

Останнім часом питання пошуку шляхів забезпечення безпеки як на макро-, так і на мікрорівні набувають все актуальнішого характеру. Причини цього різноманітні, але найсуттєвішими є швидка зміна та неможливість прогнозування динаміки зовнішнього середовища. Невизначеність ускладнює процес гарантування безпеки, а відтак вимагає більш чіткого трактування суті та причин зміни рівня безпеки. Лише застосування комплексного підходу до управління системою економічної безпеки уможливило забезпечення формування теоретичного підґрунтя для управління процесом гарантування безпеки певної соціально-економічної системи, у т.ч. підприємства.

Теоретичній розробці питань, пов'язаних з підтримкою достатнього рівня економічної безпеки на усіх рівнях управління, багато уваги приділяли О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін.

Відаючи належне науковій та практичній значущості праць згаданих учених, слід зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер не знайшли належного відображення деякі важливі аспекти гарантування економічної безпеки, зокрема пріоритетності управління персоналом формування організаційного потенціалу підприємства.

Мета даної статті полягає в послідовному та взаємоузгодженому розгляді понять «економічна безпека», «потенціал», «економічний потенціал» та «організаційний потенціал» як основи для формування методичних засад гарантування економічної безпеки підприємства.

В умовах кризи світової й вітчизняної економіки, коли підприємствам доводиться зіштовхуватись із перманентними загрозами й ризиками, які суттєво знижують поточний рівень їх економічної безпеки, проблема створення системи захисту, тобто комплексної системи економічної безпеки стала першочерговою. За таких обставин практично на всіх підприємствах України в ініціативному порядку було створено системи безпеки, які дозволяють їм з різним ступенем ефективності забезпечувати безпеку своєї діяльності. Головні зусилля українських підприємств спрямовані передусім на забезпечення захисту території, виробничих і адміністративних об'єктів, засобів виробництва, сировини, готової продукції й транспортних засобів від протиправних зазіхань як з боку кримінальних угруповань, так і внаслідок злочинних дій несумлінного персоналу. З одного боку, функціонування такої системи дозволяє знизити ймовірність виникнення частини з можливих загроз, а з другого, потрібно враховувати, що в сучасних умовах суттєво змінилися кількість і перелік ключових ризиків та загроз. Злочини в економічній галузі стали носити інтелектуальний характер, а їх сферами стали фінансова й інноваційна діяльність, політика і стратегія підприємства, механізми керування бізнесом, інформаційна сфера, право, техніка й технології і т.д. У злочинних схемах нерідко ключову роль відіграють корумповані чиновники та представники закордонних фірм, а відтак існуюча система безпеки не дозволяє забезпечувати надійний захист підприємств від сучасних загроз і ризиків. За таких умов для побудови й ефективного функціонування системи економічної безпеки слід задіяти в повному обсязі ресурси всіх структурних підрозділів підприємства та можливості зовнішніх організацій, у тому числі органів державної влади й управління, суб'єктів недержавної системи безпеки і т. д.

У контексті зазначеного приділимо увагу саме суб'єктам безпеки, які згідно з базовими принципами організації системи безпеки покликані гарантувати економічному безпеку підприємства. Більшість науковців [2] суб'єкти безпеки умовно ділить на дві групи: зовнішні і внутрішні. До зовнішніх суб'єктів належать органи законодавчої, виконавчої і судової влади, призначені гарантувати безпеку всіх без винятку законослухняних учасників підприємницьких відносин, причому діяльність цих органів не можуть контролювати самі підприємці. Ці органи формують законодавчу основу функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних аспектах і забезпечують її виконання. Внутрішніми суб'єктами вважаються особи, що безпосередньо здійснюють діяльність щодо захисту економічної безпеки певного суб'єкта підприємництва. Суб'єктами можуть виступати: працівники власної служби безпеки фірми (підприємства) та запрошені працівники зі спеціалізованих фірм, що надають послуги стосовно захисту підприємницької діяльності.

Крім того, суб'єкти безпеки можна класифікувати на власні та сторонні, перші з яких є працівниками підприємства, а з іншими укладається договір про виконання ними певних завдань у сфері захисту бізнесу.

На наш погляд, у складних умовах ведення бізнесу, якими можна вважати реалії національної економіки, для гарантування економічної безпеки доцільно залучати насамперед власних працівників підприємства, виділяючи їм конкретні завдання за пріоритетністю виконання в сфері безпеки та наділяючи відповідними повноваженнями.

Для розкриття сутності цього аспекту, пропонуємо ретельно розглянути поняття «потенціал», «економічний потенціал» та «організаційний потенціал». Передовсім визначимо етимологію поняття «потенціал». В енциклопедичних виданнях воно подається як «... наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення чогось» [3]. Відповідно до розробок Л. Абалкіна, потенціал — це засоби, запаси, джерела, які є в наявності й можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області [1]. І. Отенко дотримується думки, що під потенціалом потрібно розуміти організовану і керовану сукупність можливостей соціально-економічної системи для досягнення її цілей [9]. Переходячи на нижчий рівень управління — рівень підприємства, доцільно процитувати міркування Д. Черникова, який визначає потенціал підприємства як сукупність ресурсів без урахування реальних взаємозв'язків, що складаються в процесі виробництва [12].

Поряд з поняттям «потенціал» стосовно мікрорівня використовується термін «економічний потенціал», який також доцільно розглянути з точки зору поставленої мети — удосконалення методичних засад гарантування економічної безпеки. Так, В. Кунцевич трактує економічний потенціал як загальну потужність компанії з бізнесу, спрямовану на визначення, створення та задоволення потреб споживачів товарів, послуг, а також на кращу взаємодію із зовнішнім середовищем компанії в аспекті раціонального використання ресурсів. К. Нужний та О. Бобкова тлумачать це поняття як «...здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів» [8]. Т. Харчук вважає, що економічний потенціал — це ефективне використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів [11].

Узагальнюючи подані визначення, можна дійти висновку, що ключове завдання економічного потенціалу в процесі гарантування економічної безпеки підприємства полягає в накопиченні достатньої величини і максимально ефективного використанні усіх ресурсів, що дозволило б нейтралізувати загрози з боку внутрішнього та зовнішнього середовища і гарантувати безпечне функціонування підприємства через підтримання його цілісності як виробничо-господарської системи.

Однією з ключових складових економічного потенціалу є організаційний потенціал, який доцільно розглянути, зважаючи на дотичність до процесу

гарантування економічної безпеки підприємства. До складу елементів організаційного потенціалу Б. Мільнер [6] включає: управлінський персонал, структуру, інформацію, системи і процедури, технологічні процеси, системи ціннісної орієнтації. О. Курінний трактує організаційний потенціал як узагальнюючу системну характеристику, що відбиває ступінь відповідності та взаємопогодженості основних складових (підсистем) підприємства на основі формування особливої організаційної культури, тобто сукупності ціннісних установок, норм, формальних і неформальних законів поведінки, які відбивають соціальні, економічні, виробничі відносини, що склалися в економічній системі [4]. І. Мартусенко доводить необхідність тлумачення цього поняття як сукупності елементів і механізмів, які забезпечують упорядкування, узгодження та ефективного використання потенціалів і ресурсів підприємства, досягнення стійкості цілей його розвитку на основі сучасних методів управління, включаючи програмно-цільовий і системний підходи [5]. А. Тарасюк вважає, що організаційний потенціал слід визначати як сукупні можливості лінійних і функціональних керівників, визначені в категоріях об'єму робіт [10].

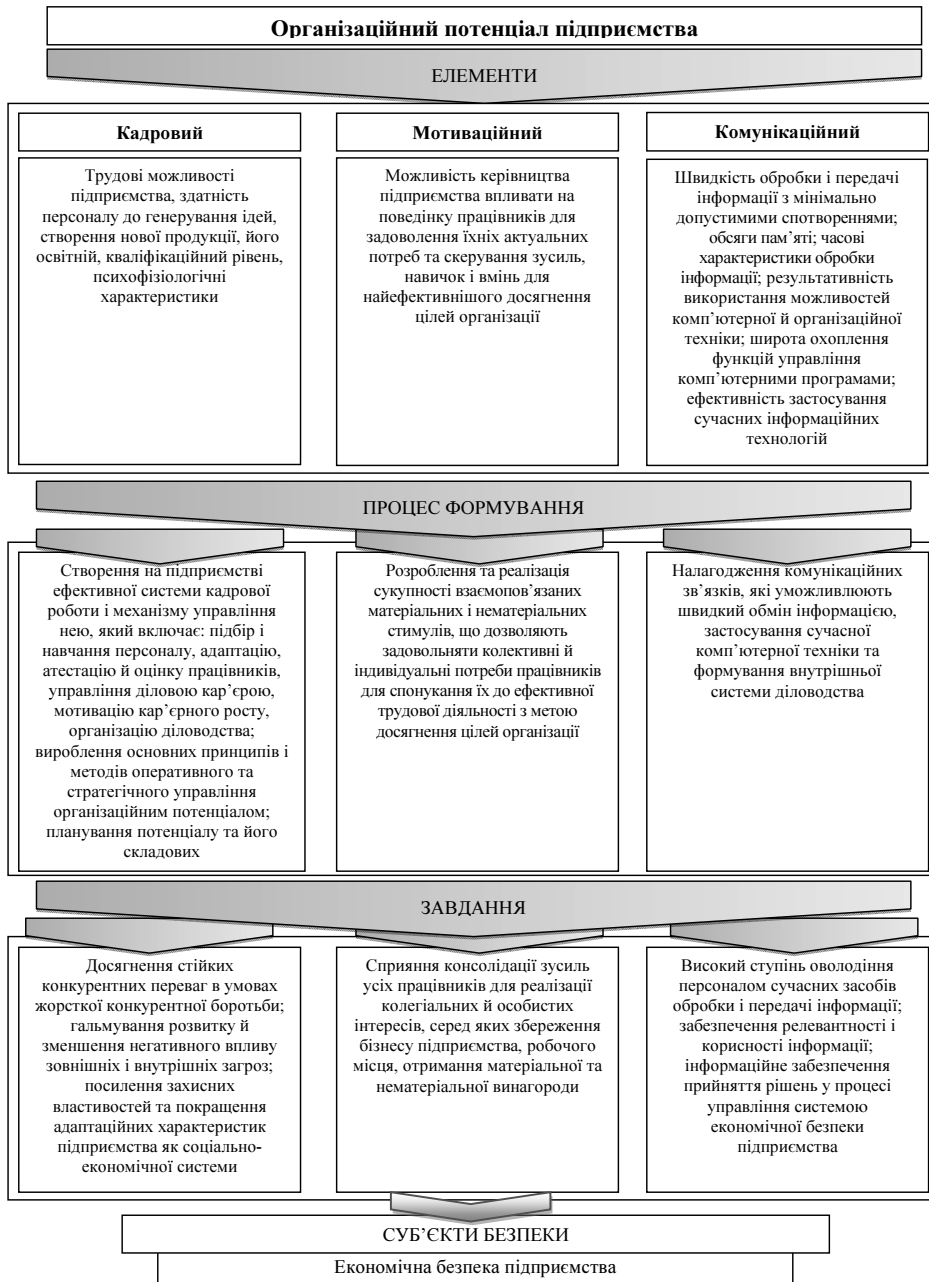
Відповідно до процитованих визначень, організаційний потенціал найбільшою мірою пов'язаний з прийняттям ефективних управлінських рішень, зокрема стосовно накопичення й ефективності застосування усіх ресурсів, передовсім — персоналу. На наш погляд, правильним є включення до складу організаційного потенціалу таких елементів, як кадровий, мотиваційний та комунікаційний [7], оскільки саме їх поєднання забезпечує виконання основної функції управління організацією — максимально ефективного використання наявного персоналу.

Повертаючись до висловленої раніше тези, що найоптимальнішим є комплексний підхід до формування системи економічної безпеки підприємства, основу якої повинні складати власні внутрішні суб'єкти безпеки, тобто персонал підприємства, а відтак рівень безпеки залежить від організаційного потенціалу підприємства. Його формування найсуттєвіше впливає на здатність підприємства протидіяти загрозам, знижувати рівень небезпеки, а отже, забезпечувати життєздатність і розвиток певного суб'єкта господарювання.

На нашу думку, саме вищеназвані складові організаційного потенціалу, зважаючи на їх суть та завдання, повинні формувати основу процесу гарантування економічної безпеки через ефективне виконання функцій власними суб'єктами безпеки (див. рисунок).

Відповідно до висловлених міркувань доцільно ще раз підкреслити, що на даному етапі розвитку національної економіки більшість вітчизняних підприємств не здатна забезпечити прийнятний рівень своєї економічної безпеки як під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз, так і через недоліки в організації належної системи безпеки.

Нами доведено пріоритетність формування та зростання організаційного потенціалу загалом та у розрізі основних елементів як основи для вдосконалення роботи власних внутрішніх суб'єктів безпеки.

Вплив формування організаційного потенціалу на процес гарантування економічної безпеки підприємства

Подальшого дослідження потребує проблема розподілу сукупності завдань стосовно гарантування економічної безпеки між працівниками підприємства як суб'єктами безпеки.

1. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики / Абалкин Л. И. — М. : Экономист, 1981. — 244 с.
2. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / [Оргинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б. та ін.] — К. : Правова єдність, 2009. — 544 с.
3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р. Дяківа]. — К. : Міжнар. екон. фундація, ТзОВ «Книгодрук», 2000. — 704 с.
4. Кокурінний О. В. Кадрове забезпечення формування організаційного потенціалу підприємства / О. В. Кокурінний // Економіческие науки. — 2010. — С.133–137.
5. Мартусенко І. В. Сутність організаційного потенціалу та його роль в підвищенні ефективності діяльності підприємства // І. В. Мартусенко, Г. М. Бойківська // Інноваційна економіка. — 2012. — №2. — С. 133–137.
6. Мильнер Б. З. Теория организации : учеб. / Мильнер Б. З. ; 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 364 с.
7. Михайленко В. М. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств : моногр. / В. М. Михайленко, С. О. Ареф'єв. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2010. — 224 с.
8. Нужний К. М. Сутнісна характеристика економічного потенціалу підприємства: матер. II Междунар. науч.-практ. конф. «Европейская наука XXI века–2007», 16–31 мая 2007 г. Т.3. / К. М. Нужний, О. Ю. Бобкова. — Днепропетровск: Наука и образование, 2007. — С. 727.
9. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия : моногр. / Отенко И. П. — Х. : ХНЭУ, 2006. — 256 с.
10. Тарасюк Г. М. Планова діяльність як системний процес управління підприємством: монографія / Тарасюк Г. М. — Житомир: ЖДТУ, 2006. — 212 с.
11. Харчук Т. В. Сутність та складові економічного потенціалу підприємства / [Електронний ресурс] / Т. В. Харчук. — Режим доступу: <http://ev.nuos.edu.ua/content/sutnist-ta-skladovi-ekonomichnogo-potentsialu-pidpriemstva>.
12. Черников Д. Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты / Д. Черников // Экономические науки. — 1981. — № 10. — С. 89–97.
13. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : моногр. / Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Караїм М. М. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. — 288 с.
14. Штангрет А. М. Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі : моногр. / Штангрет А. М. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. — 270 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Опираясь на сложные условия ведения бизнеса для отечественных субъектов хозяйствования, доказано приоритетность обеспечения необходимого для существования и развития уровня экономической безопасности благодаря использованию комбинационного подхода к выбору субъектов безопасности. Путем исследования сущности понятий «потенциал», «экономический потенциал» и «организационный потенциал» обоснована важность эффективного управления формированием организационного потенциала для повышения результативности выполнения функций собственными внутренними субъектами безопасности.

FORMATION OF ORGANIZATIONAL CAPACITY AS A BASIS FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY

This paper, based on the complex conditions of business for local businesses, providing proven priority for the existence and development of economic security by using Raman approach to the selection of subjects of security. Through the study of the essence of the concepts of «potential», «economic potential» and «organizational capacity» proved the importance of effective management of the formation of organizational capacity to increase efficiency of the functions own internal security agents

Стаття надійшла 01.10.2014